

Intervju med Åke Bergström m. fru, Norrbo.

Nedanstående uppgifter härrör från båda makarna.

Bergströms kom till Johannesberg 1920, där herr Bergström sedan verkade som provinsialläkare till 1950 då han pensionerades. Provinsialläkardistriktet omfattade Norrbo, Dölsbo och Bjuråkers socknar med sammanlagt ca 11.000 själar! Tidvis, men ganska sällan, fanns en sjuksköterska till hjälp, däremot fanns i distriktet 2 barnmorskor som enligt herr Bergström var mycket skickliga. Herr Bergström fungerade till mitten av 1930-talet även som tandläkare, dvs han drog ut tänder.

I Johannesberg hade doktorn en mottagning (han ägde själv all utrustning), som stod öppen natt och dag - patienterna kom vid alla tider på dygnet och kunde då sitta där inne för att vänta på doktorn. Några telefonbeställningar existerade naturligtvis inte på denna tid. Mycket ofta kom patienterna på lör- och söndagar ty detta var åtminstone vintertid de enda dagar hästarna var lediga från skogen. Läkarbesöken kunde då göras samtidigt som man hade andra ärenden till trakten, exempelvis efter en begravning. Då doktorn var på sjukbesök i någon gård spred sig ryktet snabbt om hans närvaro och han hade då "mottagning" för de behövande i trakten. Vid sjukbesöken hade han god hjälp av de små telefonstationer som fanns här och där, t. ex. i Strömbacka: via samtal med fru Bergström fick man reda på var doktorn befann sig och han kunde kallas till nästa ställe utan att behöva resa hem emellan. På sina långa resor - de mest avlägsna platserna i distriktet låg på 7-8 mils avstånd - bjöds doktorn alltid på kaffe, vilket var välbehövligt under kalla vinternätter med häst och vagn. För att snabbt nå en sjuk bytte han ofta hästar i gårdarna. Doktor Bergström berättar att det längre tillbaka i tiden lär ha funnits en barnmorska i trakten som red till sina patienter; snabbaste sättet att på dåliga vägar eller inga vägar alls nå de behövande! Doktorn samarbetade intimt med skogvaktarna. Övervägande delen av den manliga befolkningen arbetade i skogen och det var då till skogvaktaren man rapporterade sjukdomsfall, det var han som hade reda på sina anställda och kontaktade läkaren. Utöver skogvaktarna fungerade även lärarinnorna som centralfigurer ute i bygderna. Längre tillbaka fanns ett trettiootal små skolor i

distriktet. Litet längre fram i dr Bergströms tjänstgöring ingick det att han skulle undersöka skolbarnen. Han betonar härvid hur mycket arv och miljö spelar in på barnens utveckling.

Under en tid hade dr Bergström mottagning uppe i Strömbacka vid bestämda tider men av numera bortglömd orsak slog detta försök inte väl ut.

Att dr Bergström över huvud taget hann med alla patienter i sitt stora distrikt anser han bero på att folk förr i tiden inte sökte läkare så ofta som nu och när de gjorde det fanns det verklig anledning. Vanligaste sjukdomen var lunginflammation, vilket var en allvarlig sak på den tid då man varken hade sulfa eller penicillin. I trakten fanns en del sk "kloka", t.ex Homo-gubben i Bergsjö, Sjöbo-Margit i Ljusdal samt Rapp-Ante från Fredstatrakten. Någon form av "konkurrens" från dessa kände dock inte dr Bergström av, han tog det hela mest på skoj och menar att de ordinerade helt ofarlig medicin. Han kan dock berätta om ett fall då patienten avled av spräckt blindtarm, den sjuke hade då vänt sig till en kvacksalvare och alltför sent till läkaren. De djupt troende medlemmarna av Jehovas vittnen kunde för sin tro skull ej uppsöka läkare, vilket kunde ställa sig besvärligt och om de gjorde det var det ej säkert att de lydde doktors ordinationer.

Förutom lunginflammation var olycksfall vanligt återkommande. Inte så mycket från industrin som från skogen: huggsår i ben och armar var mycket vanligt liksom brutna kroppsdelar till följd av att någon skogsarbetare blivit klämd under ett timmerlass. Olycksfall som en följd av slagsmål återkom också ständigt, speciellt i Delsbotrakten - "bolgsfolket" var mycket lugnare av sig än t.ex. Dellborna. Innan det blev krav på licens för skjutvapen var skottskador inte ovanliga, ävenså förekom knivskärningar i diverse former. Fru Bergström berättar att det ofta var hon som fick ta emot fallen då doktorn var på annat håll. Doktorn utförde själv undersökningar och operationer men remitterade allvarligare fall till lasarettet i Hudiksvall. Till operationer sövdes patienten med eter men i hem där man hade fotogenlampa var detta omöjligt och den sjuke fick då föras till mottagningen.

Hem förhållandena tycks ha varit mycket likartade enligt dr Bergström. Han har dock ett klart minne av att bolagsfolket både bruksfolk och arrendatorer hade det prydligare hemma än andra eftersom bolaget ombesörjde reparationer, målning och tapetsering åt sina anställda. En arrendator kunde följdaktligen bo mycket snyggare än en bonde. De hygieniska förhållandena eller barnens skötsel har dr Bergström inget att erinra om, de var naturligtvis med dagens mått mätt primitiva men tillfredsställande. Vad det gäller ekonomiska förhållanden poängterar dr Bergström hur olika personer med samma utgångsmöjligheter kunde ordna det för sig. Han minns särskilt en arrendatorsfamilj som var så idoga, att de var bland de första som kunde skaffa sig bil i trakten!

När dr Bergström trädde i tjänst hade bolagets anställda fri läkarvård, dock ej de som hörde till Iggesund då. Ända in i sen tid har bolagsfolk haft fri läkarvård. Vid läkarbesök skulle den sjuke uppvisa och överlämna en härför avsedd kupon, vilken de hämtat på kontoret. Då dr Bergström en gång i månaden redovisade bolagsfolket's sjukbesök skulle kupongerna skickas tillbaka och stämma överens med antalet sjukbesök. Någon sk maskning med sjukdomsfall existerade ej. Av tidigare erfarenhet från militärsjukvård, berättar dr Bergström att industriarbetare "maskar" oftare än bönder, skogsarbetare etc. Förutom fri läkarvård hade bruksarbetarna också fri resa till doktorn, denna förmån kom dock icke arrendatorena till del. Det patriarkaliska förhållandet mellan arbetsgivare och anställda var t.ex. på Strömbacka en mycket positiv sak enligt Bergströms. Då Bovallius var chef där tog han och hans döttrar verkligen hand om bruksfolket och dessa vände sig till honom med alla sina bekymmer. Dr Bergström minns då han en gång besökte Bovallius kusken Lejdström kom och beklagade sig: hans hustru grälade på honom! Följden blev att Bovallius lämnade sin gäst för att medla mellan makarna! (Detta stämmer bra överens med vad Maria Bergström en gång yttrat, nämligen att det värsta med Strömbacka nu är att man inte har någon "överhet" att vända sig till.)

Några uppgifter från Johannesberg, förmedlade av fru Bergström:

När Bergströms flyttade till Johannesberg 1920 tog sig en grannfru, fru Krig, an fru Bergström för att sätta henne in i traktens sedvänjor. Läkarbostaden tillsammans med några hemman utgjorde en rote, vilken enligt fru Bergström fungerade till husförhör och begravningar. Husförhör existerade i full utsträckning 1920, då samlades rotens medlemmar för att förhöras av prästen. Dessa förhör var mycket allvarliga och ingående och folket kunde sin katekes så gott som utan till. Förutom frågor skulle också var och en läsa ett stycke. Vid husförhören drack man hembryggt öl som gick laget runt i ett stort stop.

Vid dödsfall lästes den döde först ut hemifrån, varefter roten övervarade gudstjänsten. Under denna var det sed att de sörjande satt ned under hela mässan, alltså även vid de moment då den övriga församlingen reste sig upp. Detta var för att betona sorgen. Till begravningen inbjöds alltid hela roten, men det var inte sorgehuset som bjöd utan någon annan i roten som gick runt och "bjöd till begravning".